

Adam Paweł Olechowski¹
Akademia Nauk Stosowanych we Wrocławiu
ORCID ID: 0000-0002-4331-8428
e-mail: adaole@wp.pl

Dezinformacja i propaganda orężem wojny kognitywnej

ABSTRAKT

Wojna kognitywna wyewoluowała z wojny psychologicznej. Tym samym stanowi więc ona integralną część wojny informacyjnej. Polegające, m.in. na wprowadzeniu przeciwnika w błąd i przejęciu kontroli nad jego myślami zmagania na płaszczyźnie informacyjnej nie są przy tym czymś nowym. Towarzyszyły one ludzkości niemal od zarania jej dziejów. Zachodząca na przełomie XX i XXI wieków rewolucja naukowo–techniczna dała wojnie informacyjnej nowe narzędzia umożliwiające skuteczniejsze oddziaływanie informacyjne na przeciwnika, w tym wykreowanie pożądanej przez agresora wizji rzeczywistości. Temu celowi służy właśnie wojna kognitywna. Szerokie zastosowanie w tej wojnie znajdują wykorzystywane przy kreowaniu wirtualnej rzeczywistości techniki komputerowe oraz inwazyjne i bezinwazyjne interfejsy mózg – maszyna. Jednak nadal głównym orężem wojny kognitywnej pozostają takie „klasyczne” metody oddziaływania na emocje, postawy i zachowania człowieka jak dezinformacja i propaganda, których skuteczność znacznie wzmocniły nowoczesne technologie z zakresu TI oraz osiągnięcia neuronauki. Celem niniejszego artykułu jest nie tylko opisanie wojny kognitywnej i związanych z nią zagrożeń. Podjęta została w nim również próba wypracowania sposobów obrony przed atakami kognitywnymi. Wykazane zostało także, iż pojawienie się wykorzystującej osiągnięcia współczesnej nauki, w szczególności cybernetyki, informatyki, neurologii i psychologii wojny kognitywnej potwierdza clausewitzowską zasadę, iż każda epoka ma swoje wojny. Metodami badawczymi zastosowanymi przy pisaniu niniejszego artykułu są metoda analizy systemowej oraz w mniejszym zakresie metoda analizy dyskursu publicznego.

SŁOWA KLUCZOWE: wojna kognitywna, psychomanipulacja, wpływ społeczny, dezinformacja, propaganda

Wstęp

Już starożytni dostrzegli, iż wojna to nie tylko przemoc zbrojna, lecz także wyrafinowana, oparta o oszustwo i manipulację emocjami gra intelektualna między walczącymi stronami. Dowodem na to są nie tylko sławiące wojenne dokonania starożytnych eposy, np. *Iliada*, lecz również dawne traktaty filozoficzne i wojenne. Przykładem może być chociażby napisany przez żyjącego w VI w. p.n.e. chińskiego

¹ Data złożenia tekstu do Redakcji „MiS”: 24.11.2022.; data zatwierdzenia tekstu do druku: 16.12.2022 r.

filozofa i stratega, mistrza Sun Tzu, traktat „Sztuka wojny”, w którym otwarcie napisano, iż „strategia wojny polega na przebiegłości i stwarzaniu złudzeń”². W dalszej części swojego traktatu, który współcześnie bywa uznawany za pierwszy podręcznik wojny informacyjnej, Mistrz Sun opisał działania tzw. agentów wpływu, którzy nie tylko wpływali na decyzje władców, lecz również manipulowali emocjami ludu sięgając niezgodę i defetyzm³. Zalecenia siania niezgody w obozie przeciwnika za pomocą rozpowszechniania fałszywych informacji znaleźć można także w traktatach wojennych pisanych przez starożytnych Greków i Rzymian, m.in. Poliajnosa, Frontyna i Wegecjusza. Jak wynika z powyższych przykładów prowadzenie wojny na płaszczyźnie informacyjnej nie jest koncepcją współczesną. Można więc zaryzykować twierdzenie, iż wojna informacyjna prowadzona była przez władców i dowódców wojskowych od zarania dziejów ludzkości. Jej znaczenie oraz siła rażenia rosły zaś wraz z rozwojem środków masowej informacji, techniki łączności, cybernetyki, informatyki oraz takich nauk jak psychologia, socjologia, a także niektórych gałęzi medycyny, np. neurologii i psychiatrii. Następujący na przełomie XX i XXI wieku lawinowy rozwój tych dziedzin sprawił, iż „klasyczna” wojna informacyjna zaczyna przybierać nową formę wojny kognitywnej (poznawczej), w której głównym celem, a zarazem środowiskiem walki jest ludzki umysł. Odpowiadając na pytanie, czym jest wojna kognitywna i jaki oręż będzie w niej używany, należy jednak najpierw zdefiniować oraz opisać wojnę informacyjną.

Wojna informacyjna – definicja i pojęcia z nią związane

Wojnę informacyjną można zdefiniować jako działania, których celem jest ochrona, wykorzystanie, uszkodzenie, zniszczenie informacji lub zasobów informacji albo też zaprzeczenie informacjom po to, aby osiągnąć znaczne korzyści, jakiś cel lub zwycięstwo nad przeciwnikiem⁴. Jest to definicja amerykańska. Nieco inaczej, choć w podobnym tonie, wojnę informacyjną zdefiniowali Rosjanie. Według nich jest ona formą walki dwóch lub więcej stron i polega na celowym wykorzystaniu specjalnych środków i metod wpływu na zasoby informacyjne przeciwnika, a także ochronie własnych zasobów informacyjnych dla osiągnięcia wyznaczonych celów⁵. Zaznaczyć należy, iż Rosjanie nie mówią o samej wojnie informacyjnej, lecz o wojnie informacyjno-psychologicznej. Wskazuje to, iż według nich jednym z najważniejszych celów ataków tej wojny jest człowiek traktowany jako zasób informacyjny, a tym samym ważny element przestrzeni informacyjnej każdej struktury społecznej⁶. Rosyjskie pojmowanie

² Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Warszawa 1994, s. 17.

³ *Ibidem*, s. 140–141.

⁴ D. E. Denning, *Wojna informacyjna i bezpieczeństwo informacji*, Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 2002, s. 11.

⁵ L. W. Woroncowa, D. B. Frołow, „Istorija i sowriemiennost’ informacionnogo protivoborstwa, Goriaczaja Linija Moskwa 2006, s. 66.

⁶ Przestrzeń informacyjna to zagregowane wszystkie zasoby informacyjne dostępne dla danego podmiotu. Są to więc zarówno dokumenty drukowane, jak i dane zgromadzone na innych nośnikach informacji, a także człowiek,

wojny informacyjnej bliskie jest także temu, co we współczesnej nauce wojennej określane jest mianem wojny kognitywnej. W dużym uproszczeniu można bowiem stwierdzić, iż wojna kognitywna to wykorzystanie środków i metod wojny informacyjnej w wojnie psychologicznej. Wojnę psychologiczną można zaś zdefiniować jako zespół przedsięwzięć o charakterze informacyjnym i propagandowym mających na celu zmianę opinii, postaw oraz zachowań przeciwnika na pożądane przez agresora. Co się zaś tyczy wojny informacyjnej, to prowadzona jest ona w formie operacji informacyjnych.

Pod pojęciem operacji informacyjnych rozumieć należy wywieranie wpływu na decyzje przeciwnika lub potencjalnego przeciwnika, aby osiągnąć własne cele strategiczne⁷. Operacje te można podzielić według ich skali, sfery prowadzenia, poziomu operowania, przeważającego charakteru działań oraz intensywności i czasu trwania⁸. Przyjmując za kryterium skalę operacji informacyjnych możemy wydzielić operacje strategiczne i taktyczne. Co się zaś tyczy sfery ich prowadzenia, to podzielić je można na wewnętrzne (prowadzone na audytorium własne) i zewnętrzne, które prowadzone są na audytoria obce zarówno wrogie, jak i neutralne oraz sojusznicze. Ważnym jest przy tym, iż zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne operacje informacyjne mogą być prowadzone nie przeciwko całemu społeczeństwu, lecz tylko w obrębie określonych grup społecznych. Niektórzy autorzy rosyjscy pisząc o strefie operacji informacyjnych mają na myśli takie strefy aktywności ludzkiej jak strefa społeczna, gospodarcza, militarna czy polityczna⁹.

Operacje informacyjne obejmują całe spektrum działań z zakresu dezinformacji, wywiadu i kontrwywiadu, działań psychologicznych, walki radioelektronicznej, działań w cyberprzestrzeni, a także fizycznego niszczenia infrastruktury informacyjnej przeciwnika oraz likwidacji jego liderów opinii publicznej. Działania te mogą być prowadzone oddzielnie i niezależnie od siebie, jak też łączone razem w ramach jednej operacji. Przykładowo dla prowadzenia działań psychologicznych niezbędne są dane wywiadowcze o przeciwniku – jego poglądach, zwyczajach, uprzedzeniach, wyznawanych wartościach, kanałach przepływu informacji, a nawet szeroko rozumianym języku (żargony środowiskowe, regionalne gwary). Skutecznych działań psychologicznych nie można też prowadzić bez informacji zwrotnej o jego reakcji na nasze oddziaływanie. Współcześnie działania psychologiczne silnie związane są także z działaniami w cyberprzestrzeni. Z uwagi na sfery oddziaływania, kognitywną i społeczną, działania psychologiczne stają się jednym z głównych elementów wojny informacyjnej wykorzystywanych także i w wojnie kognitywnej.

oraz wszystkie informacje strukturalne zakodowane w fizycznym otoczeniu danej struktury, oraz jej wewnętrznej organizacji. Patrz Denning D. E. *Wojna informacyjna...*, *op. cit.*, s. 25. Według Rosjan przestrzeń informacyjną tworzą trzy podstawowe elementy: człowiek, informacja oraz środki techniczne służące przetwarzaniu, przesyłaniu i przechowywaniu informacji. Patrz Woroncowa L.W., Frołow D. B. *Istorija i sowriemiennost...*, *op. cit.* s. 56.

⁷ *Information Operations*, Joint Publication 3 – 13, 27.11.2012 ze zmianami 20.11.2014 rozdz. II s. 1.

⁸ L.W. Woroncowa, D.B. Frołow, *Istorija i sowriemiennost...*, *op. cit.*, s. 108.

⁹ *Ibidem*, s. 109.

Czymże więc są owe działania psychologiczne? Zgodnie z przyjętą w NATO definicją pod pojęciem działań psychologicznych należy rozumieć planowe wykorzystanie metod komunikacji społecznej oraz innych technik wpływu społecznego w celu ukształtowania u określonego audytorium opinii, postaw i zachowań pożądanych przez nadawcę ze względów politycznych i wojskowych¹⁰. Rosyjska definicja działań psychologicznych jest znacznie szersza. Działaniami psychologicznymi nazywają więc Rosjanie cały zespół przedsięwzięć politycznych, militarnych, ekonomicznych, dyplomatycznych i typowo informacyjno-psychologicznych, które są ukierunkowane na konkretne grupy społeczne. Ich celem jest zaszczepienie tym grupom obcych ideologicznych i społecznych poglądów, formowanie fałszywych stereotypów oraz zmiana w pożądanym przez nadawcę kierunku ich nastrojów, uczuć i woli¹¹. W obu tych definicjach nie zawarto jednak ważnego stwierdzenia, iż działania psychologiczne, aby były skuteczne, muszą być prowadzone w sposób ciągły, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny, nie tylko przeciwko nieprzyjaciołom, lecz również sojusznikom oraz stronom neutralnym.

Podstawowym orężem działań psychologicznych są środki masowego przekazu – prasa, radio, telewizja i Internet. W prowadzonych za ich pomocą działaniach psychologicznych wykorzystuje się propagandę oraz komunikaty perswazyjne. Choć perswazja jest szeroko stosowana w propagandzie, to jednak nie są to pojęcia tożsame. Propaganda jest pojęciem szerszym. Komunikat perswazyjny ma bowiem na celu samą zmianę zachowań, postaw i przekonań odbiorcy¹². Propaganda zaś nie ogranicza się tylko do wywołania zmiany postaw i zachowań odbiorców. Jej zadaniem jest bowiem także kontrola przepływu informacji oraz manipulacja opinią publiczną, i wzorami zachowań¹³. Funkcją propagandy nie jest więc samo wywarcie wpływu na odbiorców komunikatów propagandowych, lecz również, zgodne z interesem nadawcy, informowanie społeczne¹⁴.

Orężem strategicznych działań psychologicznych są nie tylko mass media, lecz również dyplomacja. W najprostszym tego słowa znaczeniu dyplomacja to działalność oficjalnych przedstawicieli danego państwa reprezentujących jego interesy za granicą¹⁵. W szerszym ujęciu jest ona nie tylko sferą stosunków międzynarodowych i polityki międzynarodowej, lecz także płaszczyzną porozumiewania się i komunikowania, oraz wzajemnego oddziaływania podmiotów stosunków międzynarodowych. Prowadzona jest ona przez uprawnione do tego podmioty, a zwłaszcza przez wyspecjalizowane zespoły ludzi (dyplomatów) działające zgodnie z prawem i zwyczajami międzynarodowymi¹⁶. Takie pojmowanie dyplomacji wskazuje, iż jest ona zarówno

¹⁰ NATO *Psychological Operations Doctrine AJP* – 3.7 marzec 2002 s. 1- 4.

¹¹ L.W. Woroncowa, D. B. Frołow, *Istorija i sowriemiennost...*, op. cit., s. 108.

¹² M. Tokarz, *Argumentacja, perswazja, manipulacja. Wykłady z teorii komunikacji*, Gdańsk 2006, s. 194.

¹³ S. Kuśmierski, *Teoretyczne problemy propagandy i opinii publicznej*, Warszawa 1980, s. 62.

¹⁴ B. Dobek-Ostrowska, J. Fars, i B. Ociepa, *Teoria i praktyka propagandy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1997, s.30.

¹⁵ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/dyplomacja.html> (odczyt z dn. 10.11.2022).

¹⁶ M. Ryniejska-Kietdanowicz, *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019, s. 17.

środkiem polityki zagranicznej, jak i narzędziem strategicznych działań psychologicznych. Przykładem takiego jej zastosowania może być afrykańska podróż rosyjskiego ministra spraw zagranicznych, Siergieja Ławrowa, którą odbył on w lipcu 2022 roku. W ocenie ekspertów miała ona na celu przekonanie wizytowanych państw do rosyjskiego stanowiska wobec wojny w Ukrainie oraz światowego kryzysu żywnościowego¹⁷. Współcześnie oprócz dyplomacji tradycyjnej w coraz większym stopniu do prowadzenia działań psychologicznych wykorzystuje się dyplomację publiczną. Dyplomacja publiczna w odróżnieniu od dyplomacji tradycyjnej prowadzona jest przez podmioty niepaństwowe, m.in. organizacje pozarządowe, instytucje kulturalne, a nawet pojedyncze osoby¹⁸.

Oprócz mass mediów i dyplomacji, zarówno tej tradycyjnej, jak i publicznej, prowadzeniu działań psychologicznych służą także dwa przeciwstawne środki – pomoc humanitarna oraz terror. Pomoc humanitarna pozwala zdobyć przychylność i zaufanie obdarowanych, zaś terror służy zastraszeniu niepokornych i odebrania im woli walki, a także zademonstrowaniu siły oraz bezwzględności agresorów. Wymienione ekonomiczne i fizyczne formy oddziaływania psychologicznego można uznać także za oręż wojny informacyjnej. Nie będą one jednak używane w wojnie kognitywnej, w której polem walki jest umysł człowieka. Atakowana zaś jest jego świadomość i procesy poznawcze. Celem tej wojny jest natomiast zmiana nie tylko tego, co ludzie myślą, ale także jak myślą i jak działają. Cel ten ma być przy tym osiągnięty bez użycia siły i przymusu¹⁹. Nie oznacza to jednak, iż wojna kognitywna będzie bardziej humanitarna od wojny informacyjnej czy nawet psychologicznej. Ingerencja w procesy poznawcze człowieka mieć może bowiem o wiele groźniejsze skutki niż brutalne użycie siły.

Wojna kognitywna jako nowy rodzaj wojny XXI wieku

Wojna kognitywna lub inaczej poznawcza jest pojęciem nowym. Pomimo to zostało ono już zdefiniowane i szeroko opisane przez teoretyków wojskowości zarówno na Zachodzie, jak i w innych państwach, m.in. Japonii, Rosji i Chinach. Pojawiają się nawet opinie, iż jest już ona prowadzona na Ukrainie²⁰. Jak zostało to wcześniej napisane, wojna kognitywna łączy w sobie cechy wojen informacyjnej i psychologicznej. Niektórzy badacze mówią jednak, iż jest ona „zwykłą” wojną psychologiczną, tylko prowadzoną z szerokim wykorzystaniem narzędzi cyfrowych²¹. Jest to jednak podejście zbyt uproszczone, pomija ono bowiem inne metody i techniki ingerencji w procesy

¹⁷ Yusuf M., https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/ukraine/2022/07/ukraine-220725-voa01.htm?_m=3n%2e002a%2e3388%2efx0ao001f9%2e356v (odczyt z dn. 26.07.2022)

¹⁸ M. Ryniejska-Kiełdanowicz, *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej...* op.cit., s. 18 – 19.

¹⁹ *Countering cognitive warfare: awareness and resilience*, w NATO Review, www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html (12.09.2022)

²⁰ K. Takagi, *The Future of China's Cognitive Warfare: Lessons from the War in Ukraine*, www.hudson.org/national-security-defense/the-future-of-china-s-cognitive-warfare-lessons-from-the-war-in-ukraine (odczyt z dn. 12.09.2022)

²¹ de Castex E., *Wojna kognitywna*, na <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/elizabeth-de-castex-wojna-kognitywna/> (12.09.22)

poznawcze człowieka, m.in. chemiczne (środki psychotropowe, narkotyki) czy neurologiczne. Znacznie szerzej postrzegana jest wojna kognitywna przez specjalistów z NATO. Uważają oni bowiem, iż dla osiągnięcia wyznaczonego celu w wojnie kognitywnej wykorzystuje się zarówno narzędzia cybernetyczne, jak i informacyjne, psychologiczne oraz socjotechniczne. Zdaniem specjalistów z NATO szczególnie szerokie zastosowanie w tej wojnie znajdują Internet i media społecznościowe²². Natomiast Francuzi pod pojęciem wojna kognitywna rozumieją multidyscyplinarne podejście łączące nauki społeczne i nowe technologie wykorzystane do bezpośredniej zmiany mechanizmów rozumienia i podejmowania decyzji w celu zdestabilizowania lub sparaliżowania woli przeciwnika²³. Chińczycy zaś opisują wojnę poznawczą jako wykorzystanie opinii publicznej, środków psychologicznych i prawnych do osiągnięcia zwycięstwa²⁴. Na pierwszy rzut oka pojmowanie wojny poznawczej przez Chińczyków wydaje się enigmatyczne. Pamiętać jednak należy, iż na opinię publiczną można wpłynąć m.in. przy pomocy komunikatów perswazyjnych i propagandy. Uwzględniając to dostrzeże się, że chińska definicja wojny kognitywnej jest w zasadzie zbliżona do definicji zachodnich. Pewną różnicą jest mowa o środkach prawnych. Uwzględnić jednak należy, iż naciski opinii publicznej mogą wymusić zmiany prawa²⁵. Oprócz tego wpływ na zmianę prawa mają różne grupy interesów, a także, w niektórych przypadkach, naciski dyplomatyczne ze strony państwa silniejszego. Uwzględniając to dostrzeże się, iż Chińczycy wykorzystywać będą w wojnie kognitywnej także dyplomatów oraz różne grupy interesów wewnątrz atakowanego państwa.

Wykorzystanie w wojnie kognitywnej do osiągnięcia własnych celów różnych grup społecznych atakowanego państwa zakładają także Rosjanie. W rosyjskiej nauce wojennej wojna kognitywna postrzegana jest jako zastosowanie dezinformacji, środków politycznych, ekonomicznych, humanitarnych i innych niemilitarnych przedsięwzięć w celu kształtowania wewnętrznych procesów politycznych w kraju przeciwnika. Dla osiągnięcia tego celu wykorzystywane będą również wewnętrzne konflikty w atakowanym państwie, niezadowolenie jego obywateli z władz państwowych, a także sprzeczności i uprzedzenia pomiędzy zamieszkującymi to państwo grupami etnicznymi i społecznymi²⁶. Ciekawym jest, iż osiągnięcie swoich celów strategicznych poprzez wywołanie wewnętrznych konfliktów w państwie przeciwnika nie jest w rosyjskiej myśli wojskowej czymś nowym. Postulował to już bowiem w latach siedemdziesiątych XX wielu rosyjski, emigracyjny teoretyk wojskowości, Jewgienij Eduardowicz Messner. Stwierdził on, m.in., iż dla osiągnięcia tego celu należy zastąpić uznawane w atakowanym

²² *Countering cognitive warfare...op. cit.*

²³ D. Pappalardo, "Win the war before the war?": a french perspective on cognitive warfare, na <https://warontherocks.com/2022/08/win-the-war-before-the-war-a-french-perspective-on-cognitive-warfare/> (14.09.2022)

²⁴ K. Takagi, *The Future of China's Cognitive Warfare...op. cit.*

²⁵ E. Noelle-Neumann, *Spirala milczenia . Opinia publiczna nasza skóra społeczna*, Wydawnictwo Zysk i S-ka Poznań 2004 s. 147.

²⁶ R. K.uber, *Gibridnaja wojna i doktrina Gierasimowa*, na <https://invoen.ru/analitika/doktrina-gerasimova/> (15.08.2019).

państwie autorytety moralne przez tzw. „autorytety amoralne”, tj. różnego rodzaju demagogów umiejących sprytnie drapować się w szaty dobroczyńców narodu²⁷.

Pomimo pewnych różnic w definiowaniu pojęcia zajmujący się wojną kognitywną eksperci są zgodni, iż znaczna część jej działań prowadzonych będzie w cyberprzestrzeni. W działaniach tych szeroko wykorzystywane będą kanały mediów społecznościowych. Opinia ekspertów znalazła potwierdzenie w praktyce podczas trwającego obecnie konfliktu na Ukrainie. W konflikcie tym na niespotykaną wcześniej skalę prowadzone są typowe dla wojny kognitywnej strategiczne operacje wpływu, w których powszechnie i planowo wykorzystywane są właśnie media społecznościowe oraz cyfrowe środki komunikacji²⁸.

Szerokie wykorzystanie internetowych mediów społecznościowych sprzyja rozpowszechnianiu niesprawdzonych, niepełnych lub po prostu fałszywych wiadomości, które określane są mianem fake newsów²⁹. Fake newsy można uznać za współczesną, cyfrową wersję stosowanych od dawna w sterowaniu społecznym plotek i pogłosek. Rozpowszechniane w czasie wojny, m.in. przez służby specjalne, pogłoski służyły wywołaniu paniki oraz naderwaniu zaufania do władz i instytucji państwowych. Oszczercze plotki służyły zaś zakwestionowaniu autorytetu poszczególnych przywódców państwowych i liderów społecznych. W dzisiejszym, cyfrowym świecie twórcami oraz rozsiewaczami fake newsów są nie tylko mniej lub bardziej związani ze służbami informacyjnymi i specjalnymi ludzie, lecz również oparte o sztuczną inteligencję specjalne programy – generatory fake newsów zwane również botami³⁰. Jak ponury żart może zabrzmieć to, iż fake newsy „zagościły” także w Wikipedii, która dla coraz większej liczby ludzi staje się ważnym źródłem wiedzy. Przykładem mogą być fałszywe informacje nt. Chin i Rosji podane w chińskiej wersji Wikipedii przez osobę ukrytą pod pseudonimem Zhemao³¹.

Sztuczna inteligencja wykorzystywana jest w wojnie kognitywnej nie tylko do generowania fake newsów. Znajduje ona bowiem znacznie szersze zastosowanie w prowadzeniu dywersji ideologicznej, kulturowej i psychologicznej w cyberprzestrzeni. Przykładem mogą być algorytmy typu DeepFake, które umożliwiają manipulację dźwiękiem, głosem i obrazem. Za ich pomocą można więc stworzyć nieistniejącego w rzeczywistości bohatera lub wygenerować krótki filmik „dokumentujący” wydarzenie, które nigdy nie miało miejsca³². Szerokie wyko-

²⁷ J. E. Messner, *Miatieżimnia triet'iej wsie mirnoj*, [w:] *Rossijskij Wojennyj Sbornik*, Wypusk 21, Moskwa 2005, s. 113.

²⁸ S.D. Pradhan, *Role of cognitive warfare in Russia-Ukraine conflict: Potential for achieving strategic victory bypassing traditional battlefield*, natimesofindia.indiatimes.com/blogs/ChanakyaCode/role-of-cognitive-warfare-in-russia-ukraine-conflict-potential-for-achieving-strategic-victory-bypassing-traditional-battlefield/ (11.08.2022).

²⁹ M. Mazzini, *Fałszywe newsy, walka z dezinformacją zaczyna przybierać coraz bardziej zinstytucjonalizowaną formę*, w *Przegląd* nr 2 (888) z 9.01. – 15.01.2017.

³⁰ Bot lub robot internetowy - program funkcjonujący w przestrzeni przeznaczonej z założenia dla człowieka i symulujący zachowanie żywego użytkownika, na www.k2bots.ai/abotcadlo/bot (odczyt z dn. 12.10.2022)

³¹ K. Wawrzyniak, *Oszukana encyklopedia*, w „Przegląd” nr 46(1192) 7-13.11.2022

³² Ch. Cunningham, *Wojny w cyberprzestrzeni koncepcje, strategie i taktyki, dzięki którym przetrwasz i ocalisz swoją organizację*, wyd. Helion Gliwice 2021 s. 91

rzystanie w wojnie kognitywnej algorytmów sztucznej inteligencji oraz techniki komputerowej nie może jednak przysłonić faktu, iż głównym orężem tej wojny pozostają typowe działania „klasycznej” wojny psychologicznej – dezinformacja i propaganda.

Dezinformacja i propaganda w wojnie kognitywnej

Dezinformację można najprościej zdefiniować jako prowadzone w sposób fachowy i systematyczny wprowadzanie przeciwnika w błąd³³. Nie można jej jednak utożsamiać ze zwykłym kłamstwem, gdyż wprowadzić kogoś w błąd można nie tylko poprzez podanie całkowicie zmyślonej informacji, lecz również dzięki umiejętnemu zestawieniu lub zniekształceniu informacji prawdziwych. Dezinformujący może być także nadmiar informacji (szum informacyjny), który utrudnia odbiorcy wyodrębnienie istotnej i potrzebnej mu informacji. Dezinformację postrzegać więc należy jako manipulację, której celem nie jest oszukanie dezinformowanego podmiotu, ale zmodyfikowanie jego reakcji emocjonalnej wobec tego, w co wierzy³⁴. Efektem tego ma być podjęcie przez dezinformowany podmiot decyzji zgodnej z wolą dezinformującego.

Oprócz manipulowania informacją w prowadzeniu operacji dezinformacyjnych pomocne jest także wykorzystanie mechanizmów z psychologii perswazji. Jeden z nich opiera się na przeświadczeniu odbiorcy komunikatu perswazyjnego, iż wszyscy, a przynajmniej większość ludzi myśli podobnie jak on³⁵. Zadaniem dezinformującego jest więc utwierdzić dezinformowanego w tym myśleniu i przekonać go, iż w dodatku uwierzą w to samo i wyznają podobne wartości. Dezinformowany zyska bowiem wtedy pewność, iż dezinformujący go nie oszukuje i mówi prawdę³⁶. Ludzie bowiem odrzucają pewne informacje, ponieważ są sprzeczne z tym, w co chcieliby wierzyć³⁷. Dezinformujący może się także uwiarygodnić poprzez stworzenie wrażenia, iż działa on wyłącznie w interesie dezinformowanego jako zaufany dostawca potrzebnych i wiarygodnych informacji³⁸.

Dla przeprowadzenia skutecznej operacji dezinformacyjnej niezbędna jest gruntowna wiedza o dezinformowanym audytorium. Dezinformujący musi zatem znać mentalność oraz światopogląd dezinformowanego, stereotypy i przesady, którym on hołduje, wiedzieć kogo uznaje on za autorytet oraz w jakich sieciach informacyjnych on funkcjonuje. Dezinformację w oczach odbiorcy może uwiarygodnić również postępowanie się przez dezinformującego odpowiednim kodem językowym, np. lokalną gwarą

³³ V. Volkoff, *Dezinformacja – oręż wojny*, Warszawa 1991, s. 8.

³⁴ P. Znyk, *Od komunikacji do manipulacji. Mechanizmy wywierania wpływu*, Kieźmark 2008, s. 43.

³⁵ K. Hogan, *Psychologia perswazji, strategie i techniki wywierania wpływu na ludzi*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co, Warszawa, b.r.w., s. 99.

³⁶ *Ibidem*, s. 78.

³⁷ D. Kenrick, S. L. Neuberg, R. Cialdini, *Psychologia społeczna rozwiązane tajemnice*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002, s. 281.

³⁸ *Ibidem*, s. 250.

lub żargonem środowiskowym. W manipulacji językiem ważny jest także kontekst, w jakim użyte są dane słowa, gdyż może on nie raz, w przypadku słów bliskoznacznych, sugerować dezinformowanemu pożądane przez dezinformującego znaczenie³⁹. Manipulacje językowe są jednym ze skuteczniejszych narzędzi propagandowych. Szczególnie lubiane przez propagandystów są gry słowne, do których zalicza się presupozycję i logomachię. Pod pojęciem presupozycji należy rozumieć pewne ukryte znaczenie słów, które sugeruje odbiorcy pożądany przez nadawcę sens zdania. Logomachia polega zaś na wyszukiwaniu i rozpowszechnianiu przez propagandystę efektownych formułek, które łatwo przypadają odbiorcom do gustu i przez to są przez nich uznawane za prawdziwe⁴⁰.

Na szerszą niż w dezinformacji skalę mechanizmy psychologiczne wykorzystywane są w decepcji. Podobnie jak w dezinformacji celem decepcji jest doprowadzenie przeciwnika do zmiany przekonań i podjęcia korzystnej dla stosującego decepcję decyzji. Cel ten osiąga się jednak nie przez manipulowanie informacją, lecz wykorzystując schematy poznawcze, potrzeby i emocje przeciwnika. W decepcji nie podaje się więc komunikatu wprost, lecz niejako zmusza się odbiorcę do kreowania jego treści⁴¹. Decepcja definiowana jest również jako mechanizm wprowadzania w błąd instytucji państwowych przeciwnika za pomocą wyspecjalizowanych organizacji działających na rzecz deceptora⁴².

Drugą bronią z arsenału „klasycznej” wojny psychologicznej, która znalazła zastosowanie we współczesnej wojnie kognitywnej, jest propaganda. Z przyczyn historycznych pojęcie to nie ma dobrych konotacji, kojarzy się bowiem z kłamstwami oraz głoszeniem stronnicych ocen i poglądów. A przecież propaganda, w ujęciu komunikologii, jest tylko jedną z wielu form komunikowania, rozumianego jako proces porozumiewania się ludzi, którzy odgrywają w nim zróżnicowane role⁴³. Nie zmienia to jednak faktu, iż w rzeczywistości jest ona sztuką sugestii i wywierania wpływu poprzez manipulację symbolami i przy wykorzystaniu mechanizmów psychologicznych (psychomanipulacji)⁴⁴. Najważniejszym celem propagandy jest zaś skłonienie odbiorców do przyjęcia narzucanego im przez propagandystę punktu widzenia. Ważnym jest, iż przekaz propagandowy może być zawarty nie tylko w komunikatach medialnych, lecz także w literaturze i sztuce, zwłaszcza zaś w sztuce filmowej.

Wielość form oddziaływania propagandowego, a także złożoność samego procesu komunikowania w propagandzie sprawia, iż trudno jest mówić o jakimś jednym kryterium podziału propagandy. Można więc klasyfikować ją ze względu na treść przekazu, np. społeczna lub polityczna, stopień zafaszowania tej treści, kierunek

³⁹ *Psycholingwistyka*, red. Gleason J.B., Ratner N.B., Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 229.

⁴⁰ V. Volkoff, *Deinformacja – oręż wojny...*, *op. cit.*, s. 106.

⁴¹ www.ostatniastacja.pl/komunikaty-decepcyjne.html

⁴² M. Świerczek, *Jak Sowieci przetrwali dzięki oszustwu. Sowiecka decepcja strategiczna*, Wydawnictwo Fronda, Warszawa 2021, s.12.

⁴³ B. Dobek-Ostrowska, J. Fars, B. Ociełka, *Teoria i praktyka propagandy..op. cit.*, s. 7.

⁴⁴ A. Pratkanis, E. Aronson, *Wiek propagandy*, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2003, s.17.

oddziaływania (wewnętrzna, zewnętrzna), przebieg procesu propagandowego w społeczeństwie, sposób rozpowszechniania (bezpośredni lub pośredni za pomocą mediów), a także zależność w czasie między przekazem a wydarzeniami, których dotyczy (propaganda poprzedzająca, towarzysząca i następcza)⁴⁵. Najpopularniejszym kryterium podziału jest stopień zafałszowania propagandy. Zgodnie z nim propagandę dzielimy na białą, szarą i czarną. Prowadzona przez oficjalne media propaganda biała ma charakter jawny, tzn. znany jest nadawca komunikatu i jego intencje. W przypadku propagandy szarej źródło przekazu może, ale nie musi być poprawnie zidentyfikowane, a podawane przez nie informacje nie są zbyt precyzyjne. Typowymi cechami propagandy czarnej są natomiast ukryte źródło informacji oraz zafałszowany lub zniekształcony przekaz propagandowy.

Skuteczność oddziaływania propagandowego może zależeć od przebiegu procesu propagandowego. Proces ten może przebiegać w sposób wertykalny i horyzontalny. W układzie wertykalnym komunikat propagandowy płynie od przywódców politycznych, liderów opinii publicznej oraz uznanych autorytetów do szerokich mas społecznych. Horyzontalny przepływ przekazu propagandowego występuje natomiast w niesformalizowanych grupach społecznych i opiera się na luźnej wymianie poglądów i opinii⁴⁶. Z tym typem przepływu informacji mamy, m.in. do czynienia w przypadku internetowych mediów społecznościowych, te zaś, jak już wspomniano, znajdują szerokie zastosowanie w wojnie kognitywnej.

Obrona w wojnie kognitywnej

Wojna kognitywna tak jak każda inna nie ogranicza się tylko do samych operacji zaczepnych. Jest więc w niej miejsce także i na obronę. Jedną z „klasycznych” stosowanych już dawno w wojnie psychologicznej metod obrony przed wrogim oddziaływaniem informacyjno-psychologicznym jest kontrola przepływu informacji znana też pod nieco złowrogą nazwą cenzury. Stosując tę metodę kontroluje się pod kątem zgodności z polityką władzy i promowanymi przez nią wartościami nie tylko wypowiedzi publicystyczne, lecz także artystyczne i naukowe. Wyróżnia się dwa rodzaje cenzury: stosowaną przed upowszechnieniem wypowiedzi cenzurę prewencyjną, oraz represyjną, której zadaniem jest kontrola wypowiedzi znajdujących się już w obiegu publicznym⁴⁷.

Formą cenzury jest także tworzenie specjalnych, rządowych bądź obywatelskich komórek do walki z dezinformacją. Zadaniem ich jest tropienie i likwidacja tych stron internetowych oraz kont w mediach społecznościowych, które rozpowszechniają nieprawdziwe informacje. Duże znaczenie ma również edukacja społeczeństwa pod kątem umiejętnego i krytycznego korzystania z różnych źródeł informacji.

⁴⁵ B. Dobek-Ostrowska, J. Fars, B. Ociełka, *Teoria i praktyka propagandy...*, op. cit., s. 30-31.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 39.

⁴⁷ *Leksykon politologii*, red. A. Antoszewski i R. Herbut, Wrocław 1998, s. 47.

Przykładem może być ogólnopolska kampania edukacyjna FakeHunter – Edu, której celem jest walka z dezinformacją oraz nauka krytycznego podejścia do treści publikowanych w mediach społecznościowych i Internecie⁴⁸.

Orężem w walce z oddziaływaniem informacyjnym przeciwnika może być również własna kontrpropaganda. Według ekspertów z zakresu masowego komunikowania powinna być ona przygotowana według następujących zasad:

- a) rozpoznać tematy propagandy przeciwnika, wyodrębnić je, sklasyfikować według znaczenia i następnie pojedynczo zwalczać;
- b) atakować tzw. słabe punkty w propagandzie przeciwnika;
- c) nigdy nie atakować frontalnie silnej propagandy przeciwnika – szeroko rozpowszechnioną opinię należy zwalczać przyjmując za punkt wyjścia właśnie tę opinię;
- d) wskazywać sprzeczności propagandy przeciwnika z faktami;
- e) atakować, kompromitować i ośmieszać samego przeciwnika⁴⁹.

W walce z dezinformacją pomocne są także metody psychologiczne. Jedną z nich jest metoda inokulacji. Polega ona na zwiększeniu odporności na silne argumenty poprzez uprzednie przedstawienie słabych, łatwych do podważenia argumentów⁵⁰. O mechanizmy psychologiczne opiera się też wykorzystanie do obalania argumentów przeciwnika uznanych ekspertów i autorytetów społecznych, którzy w sposób rzeczowy przedstawią stosowne kontrargumenty. Metoda ta wymaga jednak istnienia w społeczeństwie zaufania do władz i promowanych przez nie autorytetów. Jej zastosowanie utrudniać będzie także to, iż w opartej o dezinformację wojnie kognitywnej w pierwszej kolejności niszczy się przez podważenie wiarygodności lub kompromitację uznawane przez atakowaną społeczność autorytety.

Niezależnie od metod informacyjnych, psychologicznych czy politycznych ważną rolę w walce z wrogim oddziaływaniem informacyjno-psychologicznym odgrywa wysokie morale społeczeństwa. Psychologicznie wytłumaczyć ten fakt można tym, iż ludzie, którzy bardziej angażują się w daną postawę, są mocniej przekonani o jej słuszności i jej niezmienności, a ich stanowisko jest bardziej radykalne⁵¹. Ważna jest przy tym integralność społeczeństwa, wzajemne zaufanie jego członków do siebie oraz chęć współpracy i wzajemnej pomocy. Dlatego też we współczesnej wojnie kognitywnej dążyć się będzie do dezintegracji i skłócenia atakowanych społeczeństw oraz atomizacji jego członków.

⁴⁸ <https://kuratorium.katowice.pl/index.php/kuratorium/aktualnosci/walka-z-dezinformacja-i-weryfikacja-tresci-publikowanych-w-mediach-spoecznościowych-rusza-ogólnopolska-kampania-edukacyjna-fakehunter-edu/> (20.11.2022).

⁴⁹ V. Volkoff, *Dezinformacja – oręż wojny...*, *op.cit.*, s. 39.

⁵⁰ D. T. Kenrick, S. L. Neuberg, R. B. Cialdini, *Psychologia społeczna...*, *op. cit.*, s.240.

⁵¹ *Ibidem*, s. 233.

Transhumanizm i wojna kognitywna

Znaczny wpływ na prowadzenie wojny kognitywnej może mieć transhumanizm, czyli kierunek intelektualny zakładający wykorzystanie nauki, zaś w szczególności bio- i neurotechnologii do znacznej poprawy możliwości człowieka. W zakresie nauk wojskowych transhumaniści twierdzą, iż najsłabszym ogniwem systemów obronnych jest człowiek. Dlatego też konieczne jest stworzenie symbiotycznego połączenia człowieka z maszyną, co pozwoli poprawić jego sprawność psycho-fizyczną. Jedną z takich obecnie badanych technologii służących zwiększeniu możliwości psychicznych człowieka jest wszczepiany do mózgu chip mikroprocesorowy. Jego wszczepienie ma zwiększyć możliwości zapamiętywania informacji, lepszej koncentracji uwagi i szybkości podejmowania ryzykownych decyzji⁵². Istnieje jednak poważne zagrożenie, iż te oparte o technikę komputerową implanty zostaną zhakowane dając agresorowi nieograniczony dostęp do mózgu, a więc i emocji, odczuć, a nawet myśli ofiary⁵³.

Szerokie zastosowanie w wojnie kognitywnej, zarówno tej agresywnej, jak i obronnej, znajdują interfejsy mózg – komputer (ang. Brain – ComputerInterface) oraz mózg – mózg (ang. Brain – Brain Interface). Prace nad tego typu systemami prowadzone są już od dawna. Ich wynikiem było m.in. stworzenie przez amerykańskich naukowców z uniwersytetów waszyngtońskiego i Carnegie Mellon w Pittsburghu systemu umożliwiającego połączenie za pomocą fal mózgowych trzech osób. System ten nieco na wyrost został nazwany Brain Net⁵⁴. Dzięki interfejsom mózg – mózg możliwe jest już obecnie przesyłanie między mózgami rejestrowanych przez wzrok obrazów, a także słyszanych dźwięków i słów⁵⁵. Nikomu nie trzeba chyba uświadamiać, jak potężną bronią w wojnie kognitywnej mogą okazać się wspomniane interfejsy.

Zakończenie

Rozwój technologii z zakresu telekomunikacji i techniki komputerowej oraz takich nauk jak biologia, cybernetyka, neurologia czy psychologia sprawił, iż wojna psychologiczna zaczyna przybierać znacznie groźniejszą formę wojny kognitywnej. W tej prowadzonej w noosferze wojnie atakowany będzie jednak także ludzki mózg⁵⁶. Działania takie mogą sprawić, iż utracimy nasze człowieczeństwo i przekształcimy się w bezwolne cyborgi – zombie. Nie możemy do tego dopuścić. Dlatego też koniecznym staje się wypracowanie norm prawa międzynarodowego ograniczających niszczycielski potencjał tej wojny. Aby to jednak uczynić, musimy dokładnie poznać wojnę

⁵² Al. – Rothan N., *Transhumanism and war*, www.globalpolicyjournal.com/blog/18/05/2015/transhumanism-and-war (15.06.2022)

⁵³ Ł. Kamieński, *Mimowolne cyborgi. Mózg i wojna przyszłości*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2022, s. 230.

⁵⁴ M. Płoszczyński, *Zhakowanie mózgu to kwestia czasu*, na <https://digitalandmore.pl/zhakowanie-mozgu-to-kwestia-czasu/> (15.09.2019).

⁵⁵ Ł. Kamieński, *Mimowolne cyborgi. Mózg i wojna przyszłości...*, *op. cit.*, s. 211.

⁵⁶ Noosfera to termin wprowadzony przez P. Teilharda de Chardin na określenie duchowej, najwyższej sfery, otaczającej ziemię na podobieństwo litosfery, hydrosfery i biosfery encyklopedia.pwn.pl/haslo/noosfera;3948194.html (20.11.2022).

kognitywną – jej formy, metody, narzędzia. Inaczej mówiąc, musimy ją studiować. Studiowanie wojny kognitywnej pozwoli też rozbudzić w społeczeństwie, bez wywoływania hysterii i paniki, świadomości zagrożenia oraz wypracować skuteczne metody obrony. Jest to o tyle ważne, iż wojna kognitywna nie jest już teoretyczną koncepcją strategów. Ona już trwa. Jest prowadzona m.in. na Ukrainie, w ramach politycznych, ekonomicznych i militarnych zmagani o kształt nowego porządku międzynarodowego⁵⁷. Dlatego też gruntowne studia nad wojną kognitywną stają się pilne. Rzecz idzie bowiem nie tylko o nasze bezpieczeństwo, lecz także i o wolność.

Bibliografia

- Cunningham Ch., *Wojny w cyberprzestrzeni koncepcje, strategie i taktyki, dzięki którym przetrwasz i ocalisz swoją organizację*, Wydawnictwo Helion, Gliwice 2021.
- Denning D. E. *Wojna informacyjna i bezpieczeństwo informacji*, Wydawnictwo Naukowo Techniczne, Warszawa 2002.
- Dobek-Ostrowska B., Fars J. i Ociepka B., *Teoria i praktyka propagandy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego Wrocław 1997.
- Hogan K., *Psychologia perswazji strategie i techniki wywierania wpływu na ludzi*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co Warszawa, b.r.w.
- Information Operations*, Joint Publication 3 – 13, 27.11.2012 ze zmianami 20.11.2014
- Kamiński Ł., *Mimowolne cyborgi Mózg i wojna przyszłości*, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2022.
- Kenrick D. T., Neuberger S. L., Cialdini R. B., *Psychologia społeczna rozwiązane tajemnice*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne Gdańsk 2002.
- Kuśmierski S., *Teoretyczne problemy propagandy i opinii publicznej*, Warszawa 1980.
- Leksykon politologii, red. A. Antoszewski i R. Herbut, Wrocław 1998.
- Mazzini M., *Fałszywe newsy, walka z dezinformacją zaczyna przybierać coraz bardziej zinstytucjonalizowaną formę*, w *Przegląd* nr 2 (888) z 9.01. – 15.01.2017.
- Messner J. E., *Miatężymia triet'iej wsie mirnoj*, w *Rossijskij Wojennyj Sbornik* Wypusk 21, Moskwa 2005.
- NATO Psychological Operations Doctrine AJP – 3.7* marzec 2002.
- Noelle-Neumann E., *Spirala milczenia Opinia publiczna nasza skóra społeczna*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2004.
- Pratkanis A., Aronson E., *Wiek propagandy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Psycholingwistyka*, red. Gleason J.B., Ratner N.B., Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Ryniejska-Kiełdanowicz M., *Dyplomacja publiczna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2019.
- Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Wydawnictwo Przedświt, Warszawa 1994.
- Świerczek M., *Jak Sowieci przetrwali dzięki oszustwu sowiecka decepcja strategiczna*, Wydawnictwo Fronda, Warszawa 2021.
- Tokarz M., *Argumentacja, perswazja, manipulacja. Wykłady z teorii komunikacji*, Gdańsk 2006.
- Wawrzyniak K., *Oszukana encyklopedia*, „Przegląd” nr 46(1192) 7-13.11.2022.
- Woroncowa L.W., Frołow D. B. *„Istorija i sowriemiennost' informacionnogo protivoborstwa*, Goriaczaja Linija Moskwa 2006.
- Volkoff V., *Deinformacja – oręż wojny*, Warszawa 1991.
- Znyk P., *Od komunikacji do manipulacji. Mechanizmy wywierania wpływu*, Kieźmark 2008.

⁵⁷ Porządek międzynarodowy (ład międzynarodowy) to dążenie do stanu równowagi między państwami na arenie polityki międzynarodowej, często z wykorzystaniem potencjału ekonomicznego, gospodarczego oraz militarnego. Na zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D1H26lwjH (odczyt z dn. 15.09.2019)

Źródła internetowe

Al – Rothan N., *Transhumanism and war*, na www.globalpolicyjournal.com/blog/18/05/2015/transhumanism-and-war

Countering cognitive warfare: awareness and resilience, w NATO Review, na www.nato.int/docu/review/articles/2021/05/20/countering-cognitive-warfare-awareness-and-resilience/index.html

de Castex E., *Wojna kognitywna*, na <https://wszystkoconajwazniejsze.pl/elizabeth-de-castex-wojna-kognitywna/>

encyklopedia.pwn.pl/haslo/noosfera;3948194.html

Huber R. K., *Gibridna wojna i doktryna Gierasimowa*, na invoen.ru/analitika/doktryna-gerasimova/kuratorium.katowice.pl/index.php/kuratorium/aktualnosci/walka-z-dezinformacja-i-weryfikacja-tresci-publikowanych-w-mediach-spolesznosciowych-rusza-ogolnopolska-kampania-edukacyjna-fakehunter-edu/

Pappalardo D., *“Win the war before the war?”: a french perspective on cognitive warfare*, na <https://warontherocks.com/2022/08/win-the-war-before-the-war-a-french-perspective-on-cognitive-warfare/>

Płoszczyński M., *Zhakowanie mózgu to kwestia czasu*, na digitalandmore.pl/zhakowanie-mozgu-to-kwestia-czasu/

Pradhan S.D., *Role of cognitive warfare in Russia-Ukraine conflict: Potential for achieving strategic victory bypassing traditional battlefield*, na timesfindia.indiatimes.com/blogs/ChanakyaCode/role-of-cognitive-warfare-in-russia-ukraine-conflict-potential-for-achieving-strategic-victory-bypassing-traditional-battlefield/sjp.pwn.pl/slowniki/dyplomacja.html

Takagi K., *The Future of China's Cognitive Warfare: Lessons from the War in Ukraine*, www.hudson.org/national-security-defense/the-future-of-china-s-cognitive-warfare-lessons-from-the-war-in-ukraine

www.k2bots.ai/abotcadlo/bot

www.ostatniastacja.pl/komunikaty-decepcyjne.html

Yusuf M., https://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/ukraine/2022/07/ukraine-220725-voa01.htm?_m=3n%2e002a%2e3388%2efx0ao001f9%2e356v

zpe.gov.pl/a/przeczytaj/D1H26lwjH

Disinformation and Propaganda as a Weapon of Cognitive War

Summary

Cognitive warfare evolved from psychological warfare. Thus, it is an integral part of the information war consisting of, i.a., misleading your opponent and taking control of his thoughts. Such actions have accompanied humanity almost since the beginning of its history. The scientific and technological revolution taking place at the turn of the 20th and 21st centuries gave information warfare new tools enabling a more effective information impact on the enemy, including the creation of a vision of reality desired by the aggressor. This is what cognitive warfare is all about. Computer techniques and invasive and non-invasive brain-machine interfaces are widely used in this war. However, the main weapons of cognitive warfare are still such „classic” methods of influencing human emotions, attitudes and behaviour as disinformation and propaganda, the effectiveness of which has been significantly strengthened by modern technologies in the field of IT and the achievements of neuroscience. The purpose of this article is not only to describe cognitive warfare and the risks associated with it, but most importantly, it attempts to develop methods of defence against cognitive attacks. The article also highlights that the emergence of cognitive warfare, which uses the achievements of modern science, in particular cybernetics, computer science, neuroscience and psychology, confirms the Clausewitzian principle that every age has its own kind of war. The research methods used in the writing of this article are the system analysis method and, to a lesser extent, the public discourse analysis method.

Keywords: cognitive war, psychomanipulation, social influence, disinformation, propaganda